ಇದರಲ್ಲಿ ಹೆಗಲ ಪಿಲೆ ಮ ೂರ್ತಿಯು ಕುಳಿತಿರು ಪಾತಿ ತಿೂರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೂ ಕುಷಾಣ ಕಾಲದ ಮ ೂರ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಮ ೂರನೆಯ ಮ ೂರ್ತಿಯು ೂ ಎಂಟ ಪರಿ ಇಂಚು ಎತ್ತರವಿದೆ. ಇದರ ಮಡೂಹೆಗಲ ಪಿಲೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಬಾಲಕನು ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಬಲಗೈಯು ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಚೀಲದಂಥದೇನೋ ಇದೆ. ಹೆಗಲ ಪಿಲೆ ಬಾಲಕರನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡ ನೇಗಮೇಶನ ಇನ್ನೆರಡು ಮೂರ್ತಿಗಳು (ಸಂ. ೧೧೫೧, ೨೪೮೨) ಇದೆ. ಒಂದು ಮೂರ್ತಿಯು ಶಿರವು ಮಾತ್ರ ಸುರಕ್ಷಿತವಿದೆ. (ಸಂ ೧೦೦೧), ಇನ್ನೊಂದು ಬೇರೆ ಮೂರ್ತಿಯು (ಸಂ ೨೫೪೭) ಒಂದು ಫೂಟ ಐದು ಇಂಚು ಎತ್ತರವಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೆಗಲ ಪಿಲೆ ಎರಡೆರಡು ಬಾಲಕರೂ ಕುಳಿತಂತೆ ತಿೂರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಲಗೈಯು ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿದೆ

ಕೆಲವೊಂದು ಮೂರ್ತಿಗಳು ಅಜಾಮುಖ ಆಡಿನ ಮುಖ) ದೇವಿಯದಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಮೂರ್ತಿಯು (ಈ ೨) ಒಂದು ಫೂಟ ನಾಲ್ಕು ಇಂಚು ಎತ್ತರವುಳ್ಳದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಸ್ತನಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಅದರ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿಂಬ ಇರುತ್ತದೆ ಅದರ ಪಿಲೆ ಒಬ್ಬ ಬಾಲಕನು ತನ್ನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಎದೆಯ ಪಿಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದು ನೇತಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ದೇವಿಯ ಬಲಗೈಯು ಖಂಡಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಇನ್ನೊಂದು ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ (ಈ ೩) ಸ್ತನಗಳ ಪಿಲೆ ಹಾರವು ನೇತಾಡುತ್ತಲಿದೆ. ಮೂರನೆಯ ಮೂರ್ತಿಯು (ಸಂ ೭೮೯) ಎಂಟ ಪರಿ ಇಂಚು ಎತ್ತರವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ದೇವಿಯು ಆಡಿನ ಮುಖದ್ದಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಯಾವ ಬಾಲಕನನ್ನು ಸಹ ಧರಿಸಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಲ ಮತ್ತು ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ 'ಪೆಲೆ' (ಪಾತ್ರೆ) ಇದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಮೂರ್ತಿಯು (ಸಂ ೧೨೪೦) ಹತ್ತು ಇಂಚು ಎತ್ತರವಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ದೇವಿಯು ತನ್ನ ಎಡ ಸಡಿಮೆ ಪಿಲೆ ಬಾಲಕನನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಎಡಗೈಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಳೆ. ಬಲಗೈಯು ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿದೆ. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಐದು ಪರಿ ಇಂಚು ವ್ಯಾಸದ ಪ್ರಭಾವಲಯವೂ ಕಾಣು ಇದೆ. ಸ್ತನಗಳ ಪಿಲೆ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಹಾರವೂ ಸಹ ಇದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಮೂರ್ತಿಯು ವಿಶೇಷ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಐದು ಇಂಚು ಎತ್ತರವಿದೆ. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಜಾಮುಖ ದೇವಿಯು ನಾಲ್ಕು ಭುಜಗಳು ಇವೆ. ಮತ್ತು ಅದು ಒಂದು ಪರ್ವತದ ಪಿಲೆ ಲಲಿತಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಎಡ ಸಡಿಮೆ ಪಿಲೆ ಬಾಲಕನು ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಪೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಹಾಲಿನ ಪಾತ್ರೆಯು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ. ದೇವಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲ,

ಪೆಲಿ ಪತ್ತು ಪಾಶಗಳ ಇವೆ. ಅದರ ಬಲಗಾಲಿನ ಕೆಳಗೆ ಅದರ ವಾಹನದ ಆಕೃತಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅದು ಜಿಂತರ ಎತ್ತು ಅಥವಾ ಎಮ್ಮೆ ರುಗಾರುಬೇಕು.

ಕೆಲವು ಒಂದು ಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಹೀಗೂ ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತ್ಯಾದಿ ವಿಭಜಾಮು ಖಾವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸ್ತ್ರೀ ಮುಖದಲ್ಲಿವೆ. ಇಂಥ ಒಂದು ಮೂರ್ತಿಯು (ಈ ೪) ಒಂದು ,ಪೂಟ ಒಂದು ಇಂಚು ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ದೇವಿಯು ಒಂದು ಶಿಶುವು ಮೂರ್ತಿಯನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ದೇವಿಯು ಬಲಗೈಯು ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಮೂರ್ತಿಯು ಕುಶಾಸ ಕಾಲದ್ದಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಬಾಲಕನ್ನು ಆಡಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಮೂರ್ತಿಯೂ ಸಹ ಇದೆ. ಬಾಲಕನ ಸಹಿತ ಇರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ ಮೂರ್ತಿಯು (ಸಂ ೨೭೮) ಒಂದು ,ಪೂಟ ಏಳುವರೆ ಇಂಚು ಎತ್ತರ ಪತ್ತು ಒಂಬತ್ತು ಇಂಚು ಅಗಲವಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷ ಹಾಗೂ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ ಜೊತೆ ಜೊತೆಯ ಒಂದು ವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ಲಲಿತಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ್ತಿದ್ದಿದೆ. ಗಿಡದ ಪೆಲ್ ,ಬಾಗದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾದ ,ಧ್ಯಾನಸ್ಥ ಜಿನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ವೃಕ್ಷದ ಟೊಂಗೆಯ ಮೇಲೆ ಓತಿಕಾಟವು ಏರುತ್ತಿದ್ದದನ್ನ ತೋರಿಸಿದೆ. ಪಾದಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಆಕೃತಿಯು ಇದೆ. ಅದರ ಎಡಗಾಲು ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿದ್ದು ಇದೆ. ಮತ್ತು ಅದರ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಆರು ಜನ ಬಾಲಕರು ಆಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಮೂರ್ತಿಯೊಂದು ಚಂದೇರಿಯಲ್ಲಿಯೂ (ಮಪ್ರ) ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಮೂರ್ತಿಯು ಪ್ರಯಾಗ ನಗರ ಸಭೆಯ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸವಸ್ತ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜೈನ ಆಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು ಗಳಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಸಹ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ ಕಲ್ಪಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಇಂದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅವನ ಹರಿನೈಗಮೇಶಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅನುಚರನು ಮಹಾವೀರನನ್ನ ಗರ್ಭ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇವಾನಂದೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ತೆಗೆದು ತ್ರಿಶಲಾ ರಾಣಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹರಿನೈಗಮೇಶಿಯು ಸಂಬಂಧವು ಬಾಲ ರಕ್ಷೆಯೊಡನೆ ಬಂದುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಹರಿನೈಗಮೇಶನ ಮುಖಾಕೃತಿಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಚಿತ್ರ ಪತ್ತು ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುರಿಯಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ನೇಮಿನಾಥ ಚರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಥೆಯೊಂದಿದೆ : ಸತ್ಯಭಾಮೆಗೆ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನಂಥ ಪುತ್ರನನ್ನ ಪಡೆಯುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿತ್ತು. ಅದನ್ನ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನು ನೈಗಮೇಶ ದೇವನ್ನು

ಆರಾಧಿಸಿದನು. ಆಗ ಅವನು ಪ್ರಕಟನಾಗಿ ಒಂದು ಹಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅದನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದುದರಿಂದ ಸತ್ಯಭಾಮೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಇಚ್ಛೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಈ ಆಖ್ಯಾನದಿಂದ ನೈಗಮೇಷ ದೇವನಿಗೂ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಸಂಬಂಧವಿರುವಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ದೇವ ದೇವಿಯರು ಬಹುತರ ಹಾರವನ್ನು ಧರಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಹಾರಗಳು – ಕೆತ್ತನೆಯು ಈ ಕಥಾನಕದೊಳಗಿನ ಹಾರದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಡಾ.ವಾಸುದೇವ ಶರಣರು ಉಪಲಬ್ಧ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಸಂತಾನ ಪಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವನಿಗಿಂತ ದೇವಿಯ ಉಪಾಸನೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅನುಮಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ದೇವನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಉಪಾಸನೆಯು ಕಲ್ಪನೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಆಡಿನ ಮುಖವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀ ಮುಖದ ರೂಪವನ್ನು ಈ ದೇವದೇವಿಯರಿಗೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ತಿರುಗಿ ದೇವ ದೇವಿಯರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಬಾಲಕರ ಸಹಿತ ತೋರಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವು ಉಂಟಾಯಿತು. (ಜೈನ ಎಂಟೀ. ೧೯೩೭ ಪೃ ೩೭ ಅಡಿ) ಶಿಶು ಮೇ ಪಾಲನ ತೆ ಪೋಷಣದಲ್ಲಿ ಕುರಿಯ ಹಾಲಿಗೆ ಮಹತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಅಜಾಮುಖಿದೇವಿಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ರುಗಾರುವ ಸಂಭವವಿದೆಯೇ ?

ದೇವಗಢದ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೂ ಚಂದ್ರಪುರಿಯಲ್ಲಿ [ಝಾನ್ಸಿ] ಲಭಿಸಿದ ಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ಹತ್ತಿರ –ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತ ಪುರುಷ ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬ ಬಾಲಕನನ್ನು ಆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಾತತ್ವ ವಿಭಾಗದ ಹಿಂದಿನ ಸಂಚಾಲಕನಾದ ದಯಾರಾಮ ಸಾಹನಿಯು ಇವು ಭೋಗಭೂಮಿಯ ಯುಗಲಗಳ ದೃಶ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದಿದೆ.

ಜೈನ ಚಿತ್ರಕಲೆ

ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಉಲ್ಲೇಖ :–

ಭಾರತ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೂ ಕೂಡ ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕಲೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಬಹಳ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದ್ದುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಕಲೆಯ ಸುಂದರತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ನಮಗೆ ಅಜಂತಾ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವು ಗುಪ್ತ ಕಾಲದ ಬೌದ್ಧ ಗುಹೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಕಲೆಯು ವಿಕಸಿತ ರೂಪದಿಂದ, ಆ ಕಲೆಯು ಅದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭಾರತೀಯ ಚಿತ್ರಕಾರರಿಂದ ಇಂಥ ಅನೇಕ ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು

ಬರಿಯಲ್ಪಡುತ್ತು ದಥಿದ ಪರಿಣಿತಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಈ ಕಲೆರುಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕೌಶಲ್ಯ ಮತ್ತು ಅಭ್ಯಾಸಗಳು ಉಂಟಾಗಿ, ಅವುಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನವು ಈ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆರು ಆದಾರ,ಬೂತ ಸಾಮಗ್ರಿರುೂಸಹ ಅವುಗಳ ಪ್ರಕೃತಿಗನಸರಿಜಹ ಳಲಲಿತವು ಕೋಮಲವು ಆಗಿವೆ. ,ಬಿತ್ತಿರು ಲೇಪ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಕಲಾಹಾರರ ಕುಂಚದ ರೇಖೆ, ರಂಗ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಅಪೂರ್ವವಾಗಿವೆ. ಕಾಲ, ಬಿಸಿಲು, ಮಳೆ, ಗಾಳಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳು ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಪಾಷಾಣಮರುಕೃತಿಗಳದ ವಾಸ್ತುಕಲೆರುಲ್ಲಾಗಲಿ ಮೂರ್ತಿಕಲೆರುಲನ್ನಾಗಲಿ ಇಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಗುಪ್ತಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಡೆ ಮುಂಚಿನ ಚಿತ್ರ ಕಲಾತ್ಮಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿರಬೇಕು. ಅಥವಾ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಜೀರ್ಣ – ಶೀರ್ಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಆ ಅವಸ್ಥೆರುಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಮೂಲಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಸ್ಪಷ್ಟಜ್ಞಾನವು ಪಡೆಯುವ ಅಸಂಭವವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ತವ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆರು ಉಲ್ಲೇಖವು ಅನೇಕ ಕಡೆಗೆ ಬಂದುದ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆರನೆಯದಾದ ಜೈನ ಶ್ರುತಾಂಗನಾಯಾಧಮ್ಮ ಕಹಾವುದಲ್ಲಿ ,ದಾರುಣಿದೇವಿಯು ಶರುನಾಗಾರದ ಸುಂದರ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ. ಅದರ ಮೇಲ್ವಾಸು ಬಳ್ಳಿಗಳು, ವುಷ್ಪಲತೆಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿತ್ತು. (ನಾ.ಕ. ೧೯) ಇದೇ ಶ್ರುತಾಂಗದಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲದಿನ್ನ ರಾಜಕುಮಾರನಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಮದ ವನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡುದರ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಅವನು ಅದಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರಕಾರರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿದನು. ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದನು :– ನೀವು ನನಗಾಗಿ ಒಂದು ಚಿತ್ರಸ,ಬೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರಿ. ಅದನ್ನು ಹಾವ,ಬಾವ, ವಿಲಾಸ, ವಿಭ್ರಮಗಳಿಂದ ಸುಸಜ್ಜಿತಗೊಳಿಸಿರಿ. ಚಿತ್ರಕಾರರ ಶ್ರೇಣಿಯು ಈ ಮಾತನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಕುಂಚಗಳನ್ನೂ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನೂ ತೆಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದು, ಚಿತ್ರರಚನೆರುಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದರು. ಅವರು ಗೋಡೆಗಳ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ,ಬೂಮಿಯನ್ನು ಲೇಪಾದಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಅಂಥ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಚಿತ್ರಕಾರನಿಗೆ ಯಾವುದೋ ದ್ವಿಪದ ಮತ್ತು ಚತುಷ್ಪದ ಪ್ರಾಣಿಯ ಒಂದಂಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕು ಅದರ ಪೂರ್ಣ ಆಕಾರವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಸಿದ್ಧಿಯು ದೊರೆಕಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅವನು ರಾಜಕುಮಾರಿ ಮಲ್ಲಿಯ ಚರಣಾಂಗುಷ್ಠವನ್ನು ಪರದೆಯ ಕೆಳ,ಬಾಗದಿಂದ ಕಂಡು, ಅವಳ ರುಥಾವತ್ ಸರ್ವಾಂಗಾಕೃತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಬಿಟ್ಟನು. (ನಾ. ಕ. ೮, ೭೮)

ಇದೇ ಶ್ರುತಾಂಗದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಡೆಗೆ (೧೩, ೯೯) ಮಣಿಕಾರಶ್ರೇಷ್ಠಿ ನಂದನಿಂದ ರಾಜಗೃಹ ದ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದುದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಕಂಬಗಳಿದ್ದವು. ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಕೆಲಸ (ಕಾಷ್ಠ ಕರ್ಮ) ಸುಣ್ಣ – ಗಚ್ಚುಗಳ ಕೈಕೆಲಸ, ಚಿತ್ರಕರ್ಮ (ಬಣ್ಣದ ಕೆಲಸ), ಲೇಪ್ಯಕರ್ಮ (ಮಣ್ಣಿನ ಆಕೃತಿಗಳು), ನಾನಾ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಮೇಷ್ಟಿತಗೊಳಿಸಿ, ತುಂಬಿ, ಜೋಡಿಸಿ ಮಾಡಿದ ವಿವಿಧ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿತ್ತು. ಬೃಹತ್ಕಲ್ಪಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ (೨, ೫, ೨೬೨) ಒಬ್ಬ ಗಣಿಕೆಯ ಕಥಾನಕವಿದೆ. ಅವಳು ೬೪ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣಳಿದ್ದಳು. ಅವಳು ತನ್ನ ಚಿತ್ರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಹಾಗೂ ನಾನಾ ಜಾತಿಯ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸಾಯಗಳ ಪುರುಷರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಬರುವವರಿಗೆ ಆ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಅವರ ರುಚಿ ಹಾಗೂ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಅವರೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆವಶ್ಯಕ ಟೀಕೆಯು ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಾರನ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರವೀಣತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ತುಂಬ ಅಭ್ಯಾಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಚೂರ್ಣಿಕಾರನು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ನಿರಂತರ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಚಿತ್ರಕಾರನು ರೂಪದ ಸಮಚಿತ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಲ್ಲದೆ ಅಳತೆ –ಹೋಲಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಚಿತ್ರಕಾರನ ಹಸ್ತ – ಕೌಶಲ್ಯದ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಆವಶ್ಯಕ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪಿಯು ನವಿಲುಗರಿಯನ್ನು ಬಹು ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದನೆಂದೂ ಅದನ್ನು ರಾಜನು ನಿಜವಾದ ಗರಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದನೆಂದೂ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆವಶ್ಯಕ ಚೂರ್ಣಿಕಾರನು ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ವಿಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಸ್ಥಾನವೇ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಚಿತ್ರಕಾರನು ಯಾವಾಗ ಯಾವುದೇ ರೂಪದ ಸಂತುಲಿತ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆಯೋ ಆಗ ಅದು ಭಾಷಾ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಂಗೋಪಾಂಗಗಳ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ವಿಭಾಷಾ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವಾಗ ನೇತ್ರಾದಿ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆಗ ಅದು ವಾರ್ತಾ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಪ್ರಚುರವಾಗಿ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಕಲೆಯು ಸುವಿಕಸಿತ ಹಾಗೂ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವೂ ಆಗಿತ್ತು.

ಭಿತ್ತಿ –ಚಿತ್ರ :–

ಜೈನ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಉದಾಹರಣೆಯು ಸವಾಗಿ ತಮಿಳ ಪ್ರದೇಶದ
ತಂಜಾವೂರು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಿತ್ತನ್ನವಾಸಲದ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನ
ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಗುಹೆಗಳು ಗೋಡೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮೇಲ್ಛಾವಣಿಗಳೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ
ಅಲಂಕೃತಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಗುಹೆಗಳು ಈ ಅಲಂಕರಣವನ್ನು ಮೊದಲಿಗರು ಮಹೇಂದ್ರ ವರ್ಮನ ರಾಜ್ಯ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೬೦೦) ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಶೈವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜನು
ಜೈನ ಧರ್ಮಾವಲಂಬಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳ ಪ್ರೇಮಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ದಕ್ಷಿಣ – ಚಿತ್ರ
ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನ ಸಂಕಲನ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಈ ಗುಹೆಯೊಳಗಿನ ಹೆಚ್ಚು ಚಿತ್ರಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿ
ಹೋಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಅದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವು
ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂಥ ಅಪ್ಸರೆ
ಹಾಗೂ ರಾಜ – ರಾಣಿಯರ ಆಕೃತಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಸುಂದರವಾಗಿವೆ. ಮೇಲ್ಛಾವಣಿ ಮೇಲಿನ ಎರಡು
ಚಿತ್ರಗಳು ಕಮಲ – ಸರೋವರದವು ಆಗಿವೆ. ಸರೋವರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಯುಗಲದ ಆಕೃತಿಯು
ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯು ತನ್ನ ಬಲಗೈಯಿಂದ ಕಮಲ ಪುಷ್ಪವನ್ನ ಕಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಪುರುಷನು ಕಮಲದ
ದೇಟನ್ನು ಎಡಗೈಯಿಂದ ಬಾಗಿಸಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಅದು ಅವನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗಿದೆ. ಈ
ಯುಗಲದ ಚಿತ್ರಣವು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಈ ಚಿತ್ರವು ಆ ಕಾಲದ ರಾಜನಾದ ಮಹೇಂದ್ರ ವರ್ಮ
ಹಾಗೂ ಅವನ ರಾಣಿಯದು ಎಂದು ಅನುಮಾನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಆನೆಯು ಅನೇಕ ಕಮಲದ
ದೇಟಗಳನ್ನ ತನ್ನ ಸೊಂಡಿಲಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಹಾರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಆಕಳುಗಳು ಕಮಲವನವನ್ನ
ಮೇಯುತ್ತಿವೆ. ಹಂಸ – ಯುಗಲಗಳು ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿವೆ. ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕಮಲದ ಮೊಗ್ಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿವೆ.
ಮತ್ಸ್ಯಗಳು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಲಿವೆ. ಎರಡನೆಯ ಚಿತ್ರವು ಇದೇ ಕ್ರಮವನ್ನ ಅನುಸರಿಸಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ
ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಕೆಲವು ಕಮಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹೂಬುಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆನೆ ಹಾಗೂ
ಎತ್ತುಗಳು ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆನೆಯು ಬಣ್ಣವು ಕೂಡ ಎತ್ತಿನ ಬಣ್ಣವೂ ಮಣ್ಣಿನ ವರ್ಣದ್ದಿದೆ. ಈ ಚಿತ್ರವು

ತೀರ್ಥಂಕರರ ಸಮವಸರಣದ ಖಾತಿಕಾ - ಭೂಮಿಯದ್ದೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭವ್ಯಜನರು ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಕಮಲಗಳನ್ನು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಇದೇ ಚಿತ್ರದ ಅನುಕರಣವು ಎಲ್ಲೋರದ ಕೈಲಾಸನಾಥ ಮಂದಿರದ ಒಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಶೈವ ಮಂದಿರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲ್ಕಾಣಿಸಿದ ಚಿತ್ರವಲ್ಲದೆ ದಿಗಂಬರ ಮುನಿಯನ್ನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟಿರುವಂಥ ಚಿತ್ರವೂ ಕೂಡ ಬಂದಿದೆ. ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ನಾಲ್ಕು ಜನರು, ಮುಂದೆ ಒಬ್ಬನು ಹೀಗೆ ಹೊತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಮೇಲೆ ಛತ್ರವೂ ಸಹ ಇದೆ. ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಐದು ಜನ ಯೋಧರು ಭರ್ಚಿ ಹಾಗೂ ಢಾಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಸುಸಜ್ಜಿತರಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಯೋಧರ ಮುಖಾಕೃತಿ, ಕೇಶ ವಿನ್ಯಾಸ, ಹುಬ್ಬುಗಳು, ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಕರ್ಣಕುಂಡಲ ಇವು ಬಹು ಸಜೀವತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಎಡ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಅವನ ಸ್ವಾಗತಕ್ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಏಳು ಜನ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಅವರ ಎದುರೂ ಸಹ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಏಳು ಜನ ಸುಸಜ್ಜಿತ ಯೋಧರನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯೋಧರ ಹಿಂದೆ ಮೇಲಿನ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಛತ್ರವೂ ಕೂಡ ಇದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಲಶ ಮೊದಲಾದ ಮಂಗಲ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸೀರೆಯ ಉಡುಪೂ ದಕ್ಷಿಣದ ರೀತಿಯದಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರೀಯವನ್ನು ಬಲ ಮಗ್ಗಲಿನಿಂದ ಎಡ ಹೆಗಲಿನ ಮೇಲೆ ಹೊದೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅವರ ಹಿಂದೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇರುವ ಇಂಥ ದೃಶ್ಯವು ಭಟ್ಟಾರಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜೈನ ಮುನಿಯನ್ನು ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಡಾ. ಮೋತೀಚಂದನು, ಒಂದು ಹಿಂದೂ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಈ ಜೈನ ದೃಶ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೈನರು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಮಂದಿರವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಸಮಸ್ತ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಸಂಗತಿಯು ಅಸಂಭವವೆಂದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಚಿತ್ರವು ಬಹುತರ ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾತನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉದಾರತೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಅವನ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಜೈನ ಮುನಿಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲೋರದ ಇಂದ್ರಸಭಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶೈಲ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೂ (೮ ರಿಂದ ೧೦ ನೆಯ ಶತಮಾನ ಕ್ರಿ.ಶ.) ರಂಗೀತ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವು ಬಹಳ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಹೇಳುವುದು ಅಸಂಭವವಾಗಿದೆ.

೧೦ – ೧೧ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೈನರು ತಮ್ಮ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ವಿಕಸಿತಗೊಳಿಸಿದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆಂದು ತಿರು – ಮಲಯಿಯ ಜೈನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳು ವಿದ್ಯಮಾನವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆ ಹಾಗೂ ಕಿಂಪುರುಷರು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾರಿಹೋಗುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ದೇವ ಸಮೂಹವು ಸಾಲಾಗಿ ಸಮವಸರಣದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದೆ. ಗಂಧರ್ವ ಮತ್ತು ಅಪ್ಸರೆಯರನ್ನ ಸಹ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬ ದೇವನು ಹೂವುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ವೇತ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಅಪ್ಸರೆಯರು ಸಾಲಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಮುನಿಗಳು, ಪರಸ್ಪರ ಎದುರು ಕುಳಿತಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲ ದಿಗಂಬರ ಮುನಿಗಳು ಆಹಾರ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ಚತುರ್ಭುಜ ಮತ್ತು ತ್ರಿನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಹುತರ ಇವನು ಇಂದ್ರನಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಎಲ್ಲ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಪ್ಪುಗೊಂಡರೂ ವಿವಿಧ ರಂಗಗಳಿಂದ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಬಣ್ಣದ ವಿಧಾನವು ಅಜಂತಾ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿದೆ. ದೇವ, ಆರ್ಯ ಮತ್ತು ಮುನಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಗು ಹಾಗೂ ಕಣ್ಣುಗಳ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಕೋನಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ ಎರಡನೆಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ಮುಖಾಕೃತಿಯ ಹೊರಗೆ ಇರುವಂತೆ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಇದರಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಿತವಾದದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ

ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಜೈನ ಮಠದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸುಂದರ ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಒಂದರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನು ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನೇಮಿನಾಥನ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯ ಚಿತ್ರಣವು ಸುಂದರತೆವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ವೃಕ್ಷ ಮತ್ತು ಆರು ಜನ ಪುರುಷರು ಇವರಿಂದ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಆರು ಲೇಶ್ಯೆಗಳನ್ನ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕನುಸಾರ ವೃಕ್ಷದ ಫಲಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಲೇಶ್ಯೆವುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪೂರ್ಣ ಗಿಡವನ್ನೇ ಕಡಿದು ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ನೀಲ ಲೇಶ್ಯೆಯುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅದರ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಟೊಂಗೆಗಳನ್ನ, ಕಪೋತ ಲೇಶ್ಯೆಯುಳ್ಳವನು ಅದರ ಚಿಕ್ಕ ಟೊಂಗೆಗಳನ್ನೂ, ಶ್ವೇತಲೇಶ್ಯೆಯವನು ಕಸುಕು – ಹಣ್ಣು ಕಾಯಿ ಫಲಗಳನ್ನ ಮತ್ತು ಪದ್ಮಲೇಶ್ಯೆವುಳ್ಳವನು ಪಕ್ವವಾದ ಫಲಗಳನ್ನೂ ಕಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಶುಕ್ಲ ಲೇಶ್ಯೆಯುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವೃಕ್ಷದ ಒಂದಂಶವನ್ನೂ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸದೆ, ಹಣ್ಣು ಪಕ್ವಗೊಂಡು ತಾನಾಗಿಯೇ ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದಾಗ ಆಯ್ದು ತಿನ್ನುವನು. ಮಠದ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಬೇರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉಪದೇಶಗಳ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳು ಸಹ ನೋಡಲು ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂ

ಅರಸನಾದ ಮೈಸೂರು ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ದಸರಾ ದರ್ಬಾರಿನಲ್ಲಿ ವೈಭವದಿಂದ ಇರುವುದನ್ನೂ ಸಹ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತಾಡಪತ್ರಿಯ ಚಿತ್ರ :-

ಜೈನ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳ ಕಲೆಯು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ವಿಶೇಷ ರೂಪದಿಂದ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿದ್ದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಚಿತ್ರ ಕಲೆಯ ಆಧಾರವು ತಾಡ ಪತ್ರವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ೧೪-೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೆ ಬರೆದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ತಾಡ ಪತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರ - ಭಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಹುತರ ಲೇಖದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಎಡ ಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಪತ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಬಹುತರ ಶೋಭೆಗಾಗಿ ಇರುತ್ತವೆ ಅದರಂತೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಹ ಇವೆ. ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳಿರುವುದು ತೀರ ವಿರಳವಾಗಿದೆ.

ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಚಿತ್ರಮಯವಾದ ತಾಡ ಪತ್ರದ ಗ್ರಂಥವು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮೂಡಬಿದ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪಾಟನದ (ಗುಜರಾತ) ಜೈನ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆತಿವೆ. ಮೂಡಬಿದ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಷಟ್ಖಂಡಾಗಮದ ತಾಡ ಪತ್ರೀಯ ಪ್ರತಿಗಳು ಆ ಗ್ರಂಥ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಗಳು ಈ ಎರಡೂ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಪರಂಪರೆಗನುಸರಿಸಿ ಸುರಕ್ಷಿತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ರಚನೆಯು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮೂಲವು ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ್ದು, ಟೀಕಾ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದದ್ದೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂಡಬಿದ್ರಿಯ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೂರು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕೊನೆಯ ಪ್ರತಿಯ ಲೇಖನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು ೧೧೧೩ ಇಸ್ವಿಯ ಸಮೀಪದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ತಾಡ ಪತ್ರಗಳು ಸಚಿತ್ರವಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಾಡ ಪತ್ರಗಳಂತೂ ಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ. ಎರಡರ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲೇಖವಿದೆ. ಎರಡೂ

ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಕಲಶದಂದು(?) ಚಿತ್ರಗಳು ಇವೆ. ಒಂದು ತಾಡ ಪತ್ರವನ್ನೂ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೂರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಲೇಖವಿದೆ. ಆದರೆ ಎರಡೂ ತೀರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಚಕ್ರಾಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಚಕ್ರದ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡುವೆ ಅನೇಕ ಕೋನಾಕೃತಿಗಳೂ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಎರಡನೆಯ ಚಿಕ್ಕ ಚಕ್ರವು ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡರ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಕಲಶವು(?) ಅಂತರದಿಂದ ಆರು ಚೌಕೋಣ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಎರಡು ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೇಖನ, ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಚಿತ್ರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹಸಿರು – ಮೊಗ್ಗುಗಳ ಬಳ್ಳಿಯುಳ್ಳ ದಂಡಿಕಟ್ಟು ಇದೆ. ಆಮೇಲೆ ಎರಡೆರಡು ವಿಧದ ಪ್ರಕಾರದ ಸುಂದರ ಗೋಲಾಕೃತಿಗಳು ಇವೆ. ಎರಡನೆಯ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಲಗಡೆಗೆ ಖಡ್ಗಾಸನದಲ್ಲಿ ನಗ್ನ ಮೂರ್ತಿಯಿದೆ. ಅದರ ಎದುರಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಸ್ತ್ರೀ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ನೃತ್ಯ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುದುಂಟು. ಇವರ ಕೇಶ ರಚನೆಗಳು ಚಕ್ರಾಕಾರವಾಗಿಯೂ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದ ಆಗಿವೆ. ಉತ್ತರೀಯವು ಬಲ ಹೆಗಲಿನ ಕೆಳಭಾಗದಿಂದ ಎಡ ಹೆಗಲಿನ ಮೇಲೆ ಪಸರಿಸಿದುದಾಗಿದೆ. ಪತ್ರದ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಾಸನ ಜಿನಮೂರ್ತಿಯೂ ಪ್ರಭಾವಲಯದಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿದೆ. ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕಲಶವು(?) ಪಶುಗಳ ಆಕೃತಿಗಳು ಇವೆ. ಮೂರ್ತಿಯ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ಎರಡೂ ಮನುಷ್ಯರ ಆಕೃತಿಗಳು ಇವೆ. ಅವರ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ರೂಪದಿಂದ ನಿಂತಂಥ ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯದ ಕಮಲಾಸನ ಹಂಸಯುಕ್ತ ದೇವಿಯ ಮೂರ್ತಿಗಳಿವೆ. ಎರಡು ಪತ್ರಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿವೆಯಷ್ಟೇ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಾಸನ ಜಿನಮೂರ್ತಿಯಿದೆ. ಇದರ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ದೇವ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಚಿತ್ರದ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ಸಮಾನ ರೂಪದಿಂದ ಎರಡೆರಡೂ ಪದ್ಮಾಸನ ಜಿನಮೂರ್ತಿಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ತಲೆಯ ಹಿಂದುಗಡೆ ಪ್ರಭಾವಲಯವೂ, ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ಚಾಮರಗಳೂ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಚಕ್ರಗಳೂ ಇವೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ದೇವಿಯರ ಭದ್ರಾಸನ ಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಇವೆ. ಅವುಗಳ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಅಂಕುಶ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಲ ಇವೆ. ಉಳಿದ ಎರಡು ಕೈಗಳು ವರದ ಮತ್ತು ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಎರಡೂ ಮೂಲೆಗಳ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳು ತಮ್ಮ ಎದುರು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಕುಳಿತ ಶ್ರಾವಕನಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯರನ್ನೂ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಮೂಲೆಯ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಾಸನ ಜಿನಮೂರ್ತಿಯಿದೆ. ಅದರ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಏಳು – ಏಳು ಜನ ಸಾಧುಗಳು ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ

ಆಸನಹಾಗೂ ಹಸ್ತ ಮುದ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ತಾಡ ಪತ್ರಗಳ ಎಲ್ಲ ಆಕೃತಿಗಳೂ ಚಲನ ಸಜೀವಹಾಗೂ ಕಲಾಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಆಡಿಯ ಮುಖರೇಖೆಯು ಹೊರಗೆ ತಿಗಿದದ್ದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮಾನವ ತುಟಿಗಳ ಆಕೃತಿಗಳೂ ಸಹ ಕೋಣಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿರುವ ಪಶ್ಚಿಮದ ಜೈನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಸಮಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಮಕಾಲೀನವಾದ ಪಶ್ಚಿಮದ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಉದಾಹರಣೆಯು ನಿಶೀಥ – ಚೂರ್ಣಿಯ ಪಾಟನ ಸಂಘವಿ – ಪಾಡಾ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವ ತಾಡ – ಪತ್ರೀಯ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗನುಸರಿಸಿ ಭೃಗುಕಚ್ಛದಲ್ಲಿ (ಭರೋಚ) ಚಾಲುಕ್ಯ ರಾಜನಾದ ಜಯಸಿಂಹನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೯೪ ರಿಂದ ೧೧೪೩) ರಾಜ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಲಂಕರಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಕಾರ ಆಕೃತಿಗಳು ಹಳೆ ಇವೆ. ಇವು ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿದ ಷಟ್ ಖಂಡಾಗಮದ ಚಿತ್ರಗಳ ಶೈಲಿಯವೇ ಆಗಿವೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಚಕ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಿಮಾಹುತನ ಹಾಗೂ ಎರಡನೆಯ ಕಡೆಗೆ ತುಷ್ಟಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಇಬ್ಬರು ಅಪ್ಸರೆಯರ ಚಿತ್ರ ಇರುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಕಶೂ ಷಟ್ ಖಂಡಾಗಮದ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಮೊದಲಿನ ಕಣ್ಣಿನ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಮುಖ – ರೇಖಾ – ಕೃತಿಯ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೨೭ ರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಸಂಭಾತದ ಶಾಂತಿನಾಥ ಜೈನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ನಗೀನದಾಸ ಭಂಡಾರದ ಜ್ಞಾತಾಧರ್ಮ ಸೂತ್ರದ ತಾಡ ಪತ್ರೀಯ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಾಸನ ಮಹಾವೀರ ತೀರ್ಥಂಕರ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಇದರ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಚೌರಿಯನ್ನು ಬೀಸುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ತ್ರಿಭಂಗ ಚಿತ್ರವು ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿದೆ. ದೇವಿಯು ಚತುರ್ಭುಜವಾಗಿದೆ. ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಕಮಲ ಪುಷ್ಪ ಹಾಗೂ ಕೆಳಗಿನ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಮಾಲಾ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕಗಳಿವೆ. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಹಂಸವಿದೆ. ದೇವಿಯ ಮುಖದ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯೂ ಅವಯವಗಳ ಹಾವ – ಭಾವಗಳನ್ನೂ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಸುಂದರರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಕಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಡೋದಾ ಜನಪದದಲ್ಲಿರುವ ಛಾಣಿಯ ಜೈನ – ಗ್ರಂಥ – ಭಂಡಾರದ ಓಘನಿರ್ಯುಕ್ತಿಯ ತಾಡ ಪತ್ರೀಯ ಪ್ರತಿಯು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೬೧) ಚಿತ್ರವು ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದುದಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ೧೬ ವಿದ್ಯಾದೇವಿಯರು ಹಾಗೂ ಅನ್ಯ ದೇವಿಯರು, ಯಕ್ಷರು ಇವರ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳು

ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿವೆ. ವಿದ್ಯಾದೇವಿಯರ ಹೆಸರುಗಳು ಹೀಗಿವೆ :- ರೋಹಿಣಿ, ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿ, ವಜ್ರಶೃಂಖಲಾ, ವಜ್ರಾಂಕುಶಿ, ಚಕ್ರೇಶ್ವರಿ ಪುರುಷದತ್ತಾ, ಕಾಲೀ, ಮಹಾಕಾಲೀ, ಗೌರಿ, ಗಾಂಧಾರೀ, ಮಹಾಜ್ವಾಲಾ ಮಾನವಿ, ವೈರೋಟ್ಯಾ ಅಚ್ಛುಪ್ತಾ, ಮಾನಸಿ ಮತ್ತು ಮಹಾಮಾನಸಿ ಉಳಿದ ದೇವದೇವಿಯರು ಹೀಗಿದ್ದಾರೆ. :- ಕಾಪರ್ದೀ ಯಕ್ಷ, ಸರಸ್ವತಿ, ಅಂಬಿಕಾ, ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಬ್ರಹ್ಮಶಾಂತಿ, ಈ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಚತುರ್ಭುಜ ಹಾಗೂ ಭದ್ರಾಸನದಲ್ಲಿವೆ. ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ವರದ ಮತ್ತು ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಶಕ್ತಿ, ಅಂಕುಶ, ಧನುಷ, ಬಾಣ, ಶೃಂಖಲಾ, ಶಂಖ, ಖಡ್ಗ, ಢಾಲು, ಪುಷ್ಪ, ಫಲ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕ ಮೊದಲಾದ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿವೆ. ಮಸ್ತಕದ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಭಾವಳಿ, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮುಕುಟ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಪುಷ್ಪ ಮತ್ತು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾರಗಳೂ ಸಹ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುತ್ತವೆ. ಅಂಬಿಕೆಗೆ ಎರಡೇ ಕೈಗಳಿವೆ. ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಕ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣಿನ ಗೊಂಚಲುಗಳು ಇವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೊನೆಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಮೂಗು ತುಟಿಗಳ ಕೋನಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶೋಭಾಂಕನಗಳು ಸವಿಸ್ತರ ರೂಪ-ಆತ್ಮಕವಾಗಿವೆ. ಈ ಜೈನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವವು, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಜೈನ ಉಪಾಸನಾ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವೈಷ್ಣವ ಮತ್ತು ಶೈವ ದೇವದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದುದರ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೮೮ ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಸುಬಾಹು-ಕಥೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹದ ತಾಡಪತ್ರ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ೨೩ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತಮ್ಮ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿವೆ. ಒಂದರಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ನೇಮಿನಾಥನ ವರರಾತ್ರಿಯ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಕನ್ಯೆಯಾದ ರಾಜೀಮತಿಯು ವಿವಾಹ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ. ಅದರ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಮನುಷ್ಯನು ಆನೆಯನ್ನೇರಿದ ನೇಮಿನಾಥನಿಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೃಗಾಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಲದೇವ ಮುನಿಯ ಎರಡು ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಒಂದರಲ್ಲಿ ಮೃಗಾದಿ ಪಶುಗಳು ಬಲದೇವ ಮುನಿಯ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿವೆ. ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ಮೃಗಸಹಿತ ನಿಂತಂಥ ರಥವಾಹಿಯಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಡಾ. ಮೋತಿಚಂದನ ಮತಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಪಶು ಮತ್ತು ವೃಕ್ಷಗಳ ಚಿತ್ರಣವು ಮೊದಲ ಸಲವೇ ತಾಡಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದೆ. ಹಾಗೂ ಈ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದ ಚಿತ್ರಕಲೆಗಿಂತ ಸ್ಥಿರತೆಯು ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಕೋನಾಕಾರ ರೇಖಾಂಕನವು ಮೂಗು ಮತ್ತು ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ

ಕಂಡಾ ಬರುತ್ತ ದಿ. ಕಿೂಸಿಯು ಕಣ್ಣಿನ ಚಿತ್ರವನ್ನ ಮು ಖಾಕೃತಿಯು ಹೊರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರಮು ರ ಖಾಬದ್ಧ ವಾದು ದ ಕಂಡು ಬರು ತ್ತದಿ

ಈ ಚಿತ್ರಶೈಲಿಯು ನಾಮಕರಣವು ಷುರುದಲ್ಲಿ ಮತ್ತ್ಭೇದವು. ನಾರ್ಮನ್ ಬ್ರಾಫ್ ನನು ಇದನ್ನು ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಜೈನ ಶೈಲಿಯೆಂದು ಕರಿದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮತ್ತ್ವನುಸರಿಸಿ ಈ ಚಿತ್ರಗಳ ಪ್ರಯೋಗವು ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಿದಿ. ಹಾಗೂ ಕೆಲವರು ಕಣ್ಣನ್ನು ಅಂಕಿತಗೊಳಿಸುವ ಕಾರಣವು ಬಹುತರ ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತ್ರಿಮ ಕಣ್ಣಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವುದೇ ಆಗಿದಿ. ಡಾ. ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯು ಇದಕ್ಕೆ ಜೈನ ಕಲೆಯೆಂದೂ. ಶ್ರೀ ಎನ್. ಸಿ. ಮೆಹತಾ ಅವರು ಗುಜರಾತೀ ಶೈಲಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ದಾಸ ಮತ್ತ್ವ ಈ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಹ್ರಾಸವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಇದೆ. ಅಂತೂ ಇದಕ್ಕೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೆಚಿತವಾದ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ’ ಅಪಭ್ರಂಶ ಶೈಲಿ ’ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತವಾಗಿದಿ. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂತ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ತಿಬೇಟದ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞನಾದ ತಾರಾನಾಥನು (೧೭ ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತೀಯ ಶೈಲಿಯ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಡಾ. ಮೋತಿಚಂದನು ಇದೇ ಹೆಸರಿನ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿದ್ದಾನೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಉಪಲಬ್ಧ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಈ ಶೈಲಿಯ ಉದಯ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಾಜಸ್ಥಾನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ತಾರಾನಥನ ಮತ್ತ್ವನುಸರಿಸಿ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಲಾಶೈಲಿಯನ್ನು ಮಾರವಾಡದ ಶೃಂಗಧರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕುಶಲ ಚಿತ್ರಕಾರನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದನು, ಅದು ಹರ್ಷವರ್ಧನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ ಶ. ೬೧೦ ರಿಂದ ೬೫೦) ಆಯಿತು. ಈ ಶೈಲಿಯು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನೇಪಾಲ ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರವರೆಗೆ ತಲುಪಿತು. ಈ ಶೈಲಿಯ ಉಪಲಬ್ಧ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಇದು ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉದಯ ಆಗಿ, ಪುಷ್ಟಗೊಂಡಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಜೈನಶೈಲಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಅನುಚಿತವೆನಿಸದು. ತರುವಾಯ ಈ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಬೇರೆ ಪಶ್ಚಿಮದ ಪ್ರದೇಶದವರೂ ಹಾಗೂ ಜೈನರೂ ಜೈನೇತರ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರೂ ತಮ್ಮದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅದರಿಂದ ಇದರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹಾಗೂ ವೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಪಶ್ಚಿಮೀ ಮತ್ತು ’ ಜೈನ ಕಲೆ ’ ಎಂದು ಕರೆದರೂ ಅನೌಚಿತ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಆಧಾರದಿಂದ ಶ್ರೀ ಸಾರಾಭಾಯಿ ನವಾಬನು ಈ ಶೈಲಿಗಾಗಿ ’ ಪಶ್ಚಿಮೀ ಜೈನ ಕಲೆ ’ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ.

ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ತಾಡ ಪತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಅವುಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವು ಹೀಗಿದೆ :- ಮೂರ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವು ತೀರ್ಥಂಕರರು, ದೇವ - ದೇವಿಯರು, ಮುನಿಗಳು ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ರಕ್ಷಕರು ಇವರ ಆಕೃತಿಗಳವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ. ಸಂಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ಪೃಷ್ಠಭೂಮಿಯ ಸವಿಸ್ತೃತಿಗಳು ಚಿತ್ರಕಾರರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಆಕೃತಿಗಳ ಮುದ್ರೆಗಳೂ ಕೂಡ ಬಹಳಷ್ಟು ನಿರ್ಜೀವವಾಗಿ ರೂಢಿಗತವಾಗಿವೆ. ಆಕೃತಿ - ಅಂಕನವು ರೇಖಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕ ಸಂಯೋಗವು ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಣ್ಣಗಳ ಪ್ರಯೋಗವು ಪರಿಮಿತವಾಗಿದೆ. ಬಹುತೇಕ ಭೂಮಿಯು ಕೆಂಪು ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳ ಬಣ್ಣದ್ದು, ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಹಳದಿ ಬಣ್ಣ (ಸಿಂಧೂರ) ದಂಥ ಕೆಂಪು, ನೀಲಿ ಮತ್ತು ಬಿಳಿಯ ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಹಸಿರು ಬಣ್ಣದ ಉಪಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೫೦ ಮತ್ತು ೧೪೫೦ ಇಸ್ವಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಶತಮಾನದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಂಡ ತಾಡ ಪತ್ರೀಯ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೆಲವೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ ಆಕೃತಿ - ಅಂಕನವು ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮತರವಾಗಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಆಗಿವೆ. ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಜೀವನದ ಘಟನೆಗಳೂ ಸಹ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಗೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣನಾತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ರಂಗ ಲೇಪದಲ್ಲಿ ವೈಚಿತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಚತುರತೆಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣ ರಂಗದ ಪ್ರಯೋಗವು ಮೊದಲ ಸಲ ಆದದ್ದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಇರಾಣೀ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಪ್ರಭಾವವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಬಳಿಯಿಂದ ಮುಂದಿನ ಅಕಬರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (೧೬ ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಈ ಭಾರತೀಯ ಇರಾಣೀ ಚಿತ್ರಶೈಲಿಯು ವಿಕಸಿತವಾಯಿತು. ಇದು ಮೊಗಲ - ಶೈಲಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ರಚನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಲ್ಪಸೂತ್ರದ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದುದು ಈಡರದ 'ಆನಂದಜೀ ಮಂಗಲಜೀ ಪೇಢಿ' ಯ ಜ್ಞಾನಭಂಡಾರದ ಪ್ರತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೩೪ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಇವು ಮಹಾವೀರ ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಂದು ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಹಾಗೂ ನೇಮಿನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರು ಜೀವನ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣ ವರ್ಣದ ಪ್ರಯೋಗವು ಮೊದಲ ಸಲವಾದದ್ದಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಗ್ರಂಥದ ಲಿಪಿಯೆಲ್ಲವೂ ಕೂಡ ಸುವರ್ಣ ವರ್ಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ

ಅಥವಾ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಿಯನ್ನ ಸುವರ್ಣಲೇಪನಗೊಳಿಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಿಳಿಯ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನ ತಿಗಿರುಲಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಪಸೂತ್ರದ ಎಂಟು ತಾಡ ಪತ್ರ ಹಾಗೂ ಇಪ್ಪತ್ತು ಕಾಗದು ಪ್ರತಿಗಳ ಮೇಲಿನ ತಿಗಿದುಕೊಂಡ ೩೭೪ ಚಿತ್ರಗಳ ಸಹಿತ ಕಲ್ಪಸೂತ್ರದ ಪ್ರಕಾಶನವೂ ಸಹ ಆಗಿದೆ. [ಪವಿತ್ರ ಕಲ್ಪಸೂತ್ರ, ಅಹಮದಾಬಾದ, ೧೯೫೨] ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ನಾರ್ಮನ್ ಬ್ರಾಊನನು ತನ್ನ " ದಿ ಸ್ಟೋರಿ ಆಫ್ ಕಾಲಕ " (ವಾಸಿಂಗಟನ್ ೧೯೩೩) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ೫೯ ಚಿತ್ರಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೂ ಸಾರಾಭಾಯಿ ನವಾಬನು ತನ್ನ ಕಾಲಕ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ (ಅಹಮದಾಬಾದ, ೧೯೫೮] ಆರು ತಾಡ ಪತ್ರ ಒಂಬತ್ತು ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿಗಳಿಂದ ೮೮ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನ ಪ್ರಸ್ತುತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಡಾ. ಮೋತಿಚಂದನು ತನ್ನ ಜೈನ ಮಿನಿಯಚರ ಪೆಂಟಿಂಗ್ಸ ಫ್ರಾಮ್ ವೆಸ್ಟರ್ನ ಇಂಡಿಯಾ (ಅಹಮದಾಬಾದ ೧೯೪೯) ಇದರಲ್ಲಿ ೨೬೨ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾನೆ ಇವುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಜೈನ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಅತಿ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಆಲೋಚನಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಚಿತ್ರ :-

ಕಾಗದದ ಆವಿಷ್ಕಾರವು ಚೀನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೫ ರಲ್ಲಿ ಆಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ೧೦ ನೆಯ ೧೧ ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಅದರ ನಿರ್ಮಾಣವು ಅರಬ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗತೊಡಗಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರವೇಶವಾಯಿತು. ಮುನಿ ಜಿನವಿಜಯಜೀಯವು ಜೈಸಲಮೇರದ ಜೈನ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕ ಲೋಚನವು ಅಂತಿಮ ಪತ್ರವು ಲಭಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ಜಿನಚಂದ್ರ ಸೂರಿಗಾಗಿ ಬರೆದುದಾಗಿದೆ. ಇದರ ಲೇಖನ ಕಾಲವು. ಜಿನವಿಜಯಜೀಯು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೬೦ ರ ಸುಮಾರಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಕಾರಂಜಾ ಜೈನ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಉಪಾಸಕಾಚಾರದ (ರತ್ನ ಕರಂಡ ಶ್ರಾವಕಾಚಾರ) ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ ಕೃತ ಟೀಕಾಸಹಿತ ಇರುವ ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿಯ ಲೇಖನ ಕಾಲವು. ವಿ.ಸಂ. ೧೪೧೫ [ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೫೮] ಇದೆ. ಆದರೆ ಕಾಗದದ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಚಿತ್ರಿತ ಪ್ರತಿಯು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೨೭ ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಅದು ಕಲ್ಪಸೂತ್ರದ ಪ್ರತಿಯು. ಅದು ಲಂಡನದ ಇಂಡಿಯಾ ಆಫೀಸ ಲಾಯಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೩೧ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಜೋಡಿಸಿದ ಕಾಲಕಾಚಾರ್ಯ ಕಥಾದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ೧೩ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಎಲ್ಲ ೧೧೩ ಪತ್ರಗಳು ರಜತದ

ಮ ಸಿಯಿಂದ ಕತ್ತ್ಪಹಾಗೂ ಕಿಂತು ಪೃಷ್ಟ ,ಬೂಮಿಯ ಪಿಲ್ ಬರಿಯಲಾಗಿದೆ. ಕಿಲತ್ತಿಂದು ಪೃಷ್ಠಗಳು ಕಿಂತು ಅಥವಾ ಸಾದಾ ,ಬೂಮಿರು ಪಿಲ್ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮ ಸಿಯಿಂದ ಬರಿದತ್ತಾ ಇವೆ. ಪ್ರತಿಯು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶೋ,ಬೆಗಿದು ಆನೆಗಳು ಮತ್ತು ಹಂಸಗಳ ಸಾಲು, ಹೂಪುಗಳು, ಕಮಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣಗಣಿ ಕೃತ ಸುಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಚರಿಯ ಇದರ ಒಂದು ಸಚಿತ್ರ ಪ್ರತಿಯು ಪಾಟನದ ಶ್ರೀಹೇಮಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯ ಜೈನ ಜ್ಞಾನ,ಬಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಸಂವತ್ ೧೪೭೯ (ಕ್ರಿಶ. ೧೪೨೨) ರಲ್ಲಿ ಪಂ.,ಬಾಮಚಂದ್ರನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಡ್ ಹೀರಾನಂದ ಮುನಿಯಿಂದ ಬರಿದ್ದಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೩೭ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆರು ಪೂರ್ಣ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಹಾಗೂ ತೃತೀಯ ,ಬಾಗದಲ್ಲಿ ಬರಿಯಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಪಾರ್ಶ್ವ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಹೊರತಾಗಿ ಸರಸ್ವತಿ, ಮಾತೃಸ್ವಪ್ನ, ವಿವಾಹ, ಸಮವಸರಣ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿವೆ. ಇದರ ತರುವಾಯದ ಕಾಲದ ಕಲ್ಪಸೂತ್ರದ ಅನೇಕ ಸಚಿತ್ರ ಪ್ರತಿಗಳು ವಿವಿಧ ಜೈನ ,ಬಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾದುದು ಬಡೋದರು ನರಸಿಂಹಜೀಯ ಜ್ಞಾನ,ಬಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರತಿಯನ್ನೂ ಯ ಮನ್ನಪುರದಲ್ಲಿ (ಜಾನಪುರ, ಉ. ಪ್ರ.) ಹುಸೇನ ಶಾಹನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಸಂ. ೧೫೨೨ ರಲ್ಲಿ ಹರ್ಷಿಣಿಶ್ರಾವಿಕೆಯ ಆದೇಶದಿಂದ ಬರಿಯಲಾಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ೮೬ ಪುಟಗಳಿವೆ. ಸಮಗ್ರಲೇಖನವು ಸುವರ್ಣ ಮ ಸಿಯಿಂದ ಆದುದಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಋಷ,ಬದೇವನ ರಾಜ್ಯಾ,ಬಿಷೇಕ, ,ಬರತ – ಬಾಹುಬಲಿ ಯುದ್ಧ, ಮಹಾವೀರ ಮಾತೆಯ ಸ್ವಪ್ನ, ಕೋಶಾ ಇವಳ ನೃತ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಲಾಲ ,ಬೂಮಿರು ಪಿಲ್ ಹಳದಿ ಹಸಿರು, ನೀಲಿ ಮೊದಲಾದ ಬಣ್ಣಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಸುವರ್ಣದ ಬಳಕೆಯನ್ನೂ ಸಹ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬರಿಯಲಾಗಿದೆ. ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಿಶ್ಶೈಲಿಯ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮುಖಾಕೃತಿಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಷ್ಕೃತವಾಗಿವೆ. ಇವರ ತುಟಿಗಳು ಬಣ್ಣದಿಂದ ರಂಜಿತವಾಗಿವೆ. ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ ಕಲ್ಪಸೂತ್ರದ ಅಹಮದಾಬಾದದ ದೇವಸೇನ ಪಾಡಾದ ಪ್ರತಿಯಾಗಿದೆ. ಅದು ,ಬಡೋಚದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಗಂಧಾರ ಬಂದರಿನ ನಿವಾಸಿಯಾದ ಸಾಣಾ ಮತ್ತು ಜೂಠಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯರು ವಿಶಜಿಂದ ಬರೆಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೂ ಸುವರ್ಣ ಮ ಸಿಯಿಂದ ಬರಿದುದಾಗಿದೆ. ಕಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದರ ೨೫– ೨೬ ಚಿತ್ರಗಳು ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿವೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ,ಬಾರತ ನಾಟ್ಯ

ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ನಾನಾ ನೃತ್ಯ – ಮುದ್ರೆಗಳ ಚಿತ್ರಣವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿಂಡಕುಳಿತ ನಾಗ ವಶೀಕರಣವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ದಂಡಿ ಕಟ್ಟಿನ ಚಿತ್ರಣವೂ ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಇದು ಇರಾಣಿ ಕಲೆಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಕಬರನ ಕಾಲೀನ ಮೊಗಲ ಶೈಲಿಯ ಆಭಾಸವೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ

ಮೇಲ್ಕಾಣಿಸಿದ ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿಗಳು ಸಚಿತ್ರವಾಗಿದ್ದು ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಪರಂಪರೆಯವಾಗಿವೆ. ಇವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ವಿಶೇಷಜ್ಞರಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನವು ಕೂಡಾ ಆಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ದುರ್ಭಾಗ್ಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರಗಳ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಗಬೇಕಾದದ್ದು ಆಗದೆ ಉಳಿದು ಹೋಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರ ಭಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಚಿತ್ರ ಪ್ರತಿಗಳು ಇರುವುದು ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥ – ದಿಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಸಚಿತ್ರ ಪ್ರತಿಯಿದ್ದುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅದು ಪುಷ್ಪದಂತ ಕೃತ ಅಪಭ್ರಂಶ ಮಹಾಪುರಾಣದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಚಿತ್ರಗಳು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಜೀವನದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವಂಥವಾಗಿವೆ. ನಾಗೋರ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಯಶೋಧರ – ಚರಿತ್ರದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯು ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಕಂಡವರು ಅದರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಾಗಪುರದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಸುಗಂಧದಶಮೀ ಕಥೆಯ ಪ್ರತಿಯು ಲಭಿಸಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವಂಥ ೭೦ ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಮುಂಬಯಿಯ ಐಲಕ ಪನ್ನಾಲಾಲ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಸರಸ್ವತಿ ಭವನದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಾಮರ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಚಿತ್ರ ಪ್ರತಿಯಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೪೦ ಚಿತ್ರಗಳು ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆದಿನಾಥನ ಚತುರ್ಮುಖ ಕಮಲಾಸನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೂ ಸಹ ಇದೆ. ಇದರ ಒಂದು ಬಗ್ಗಲಿ ದಿಗಂಬರ ಸಾಧುವೂ ಎರಡನೆಯ ಬಗ್ಗಲು ಧ್ಯಾನಸ್ಥ ಮುಕುಟಧಾರಿ ರಾಜನೂ ಉಪಾಸಕರೂಪದಿಂದ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಕೃತ ತ್ರಿಲೋಕಸಾರದ ಸಚಿತ್ರ ಪ್ರತಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಅವನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಮಹಾಮಂತ್ರಿ ಚಾಮುಂಡರಾಯನ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಚಿತ್ರಗಳ ಕಲಾತ್ಮಕ ಅಭ್ಯಾಸದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಬಹಳಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಜೈನ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕಾಶ ಬಿದ್ದೀತೆಂಬ ಆಶೆಯೂ ಇದೆ.

ಕಾಗದದ ಆಧಾರವು ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ರೀತಿ ಮತ್ತು ವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯುತ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಾದುವು. ತಾಡ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಕೈಗಳು ಬಂಧಿತವಾಗಿದ್ದುವು. ಅವರಿಗೆ ಎರಡು ಎರಡೂ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಇಂಚು ಅಗಲ ಸ್ಥಳವು ದೊರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಗದದ ಈ ಕಷ್ಟವು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ರಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಉದ್ದಗಲ ಸ್ಥಳಗಳು ಲಭಿಸಿದುವು. ಅದರಿಂದ ಅಭಿರುಚಿಗನುಸಾರ ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಆಕಾರದ ಚಿತ್ರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹ ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅನುಕೂಲತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಬಣ್ಣಗಳ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವುಂಟಾಯಿತು. ರಂಗಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುವುದು ಹೊಂದಿಸುವುದು ತಾಡ ಪತ್ರದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕಠಿಣ ಕಾರ್ಯವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಕಾಗದವು ಬಣ್ಣವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿತ್ತು. ಇದರ ಹೊರತಾಗಿ ಬೆಳ್ಳಿ – ಬಂಗಾರ ವರ್ಣದ ಬಣ್ಣಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಕೂಡ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣ ವರ್ಣದ ಉಪಯೋಗವು ಸಹ ಬಹಳ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಂಚವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಎದ್ದಿ, ಕೇವಲ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹುಂತರ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣದ ತುಟ್ಟತೆಯು ಇದಕ್ಕೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ಆದರೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣವು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದರ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ಧನಿಕರ ಅಭಿರುಚಿಯು ಹಾಗೂ ಧ್ಯಾನಗಳೂ ಆಕರ್ಷಿತಗೊಂಡುವು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಸ್ವರೂಪವಿದು ಕೇವಲ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಗ್ರಂಥಲೇಖನದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಗಳ ಮಸಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಪ್ರಚಾರಗೊಂಡಿತು. ಸುವರ್ಣದ ಹೊಳಪಿನಿಂದ ಚಿತ್ರಕಾರರು ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು. ಅವರು ಸಮಸ್ತ ಚಿತ್ರ ಭೂಮಿಯನ್ನೇ ಸುವರ್ಣ ಲಿಪ್ತ ಮಾಡಿ ಬಿಡತೊಡಗಿದರು. ಜೈನ ಮುನಿಗಳ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಸುವರ್ಣ ರಂಜಿತಗೊಳಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವುಂಟಾಯಿತು. ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಸುವರ್ಣದ ಉಪಯೋಗವೋ ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಸೌಂದರ್ಯ ; ಈ ಭಾವನೆಯು ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಕೃತಿಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೂ ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣದ ಸಮುಚಿತ ಉಪಯೋಗವು ಸಹ ಕಾಗದದ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಕಾಷ್ಠ ಚಿತ್ರ :-

ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರ ,ಬಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ರುಊ ತಿಗಿದ ಚಿತ್ರಗಳ ಮಾದರಿಗಳು ಲ,ಬಿಸುತ್ತವೆ ಈ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಆರಂ,ಬದಲ್ಲಿ ತಾಡ ಪತ್ರದ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನ ರಕ್ಷಣುವದಕ್ಕೆಂದು ಕಿಳಗಿಹಾಕಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಒಂದು ಸಚಿತ್ರ ಕಾಷ್ಠ ಚಿತ್ರ ಪಟವು ಮನಿ ಜಿನ – ವಿಜಯ ಜಿಯವರ ಜೈಸಲಮೇರದ ಜ್ಞಾನ ,ಬಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಲ,ಬಿಸಿದೆ. ಇದು ೨೭ ಇಂಚು ಉದ್ದ, ೩ ಇಂಚು ಅಗಲವಿದೆ. ಬಣ್ಣವು ನೀರಿನಿಂದ ತೊಳೆದರೂ ಹೋಗದಂಥ ಒಳ್ಳೆಯ ತರಹದ್ದಿದೆ. ಪಟದ ಮ,ಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಮಂದಿರದ ಆಕೃತಿಯಿದೆ ಅದರಲ್ಲೊಂದು ಜಿನಮೂರ್ತಿಯೂ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿದೆ. ಮೂರ್ತಿಯ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಪರಿಚಾರಕರು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಬಲಗಡೆಯ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಉಪಾಸಕರು ಅಂಜಲಿ – ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಇಬ್ಬರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಡಿಂಡಿಮವನ್ನ ಬಾರಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಬ್ಬರು ನರ್ತಕಿಯರು ನರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕಿನ್ನರಿಯು ಹಾರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಎಡಗಡೆಯ ಪ್ರಕೋಷ್ಠದಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಉಪಾಸಕರು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬ ಕಿನ್ನರನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಮ,ಧ್ಯವರ್ತಿ ಚಿತ್ರದ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸ,ಬೆಯು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಒಂದರಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಜಿನದತ್ತಸೂರಿಯು ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಹೆಸರನ್ನ ಸಹ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅವನ ಎದುರಿಗೆ ಪಂಡಿತ ಜಿನರಕ್ಷಿತನು ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಅನ್ಯ ಉಪಾಸಕ – ಉಪಾಸಿಕೆಯರೂ ಸಹ ಇದ್ದಾರೆ. ಮುನಿಯ ಎದುರಿಗೆ ಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಮಹಾವೀರನ ಹೆಸರನ್ನೂ ಕೂಡ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಬಲಗಡೆಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸ,ಬೆಯಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಜಿನದತ್ತನು ಗುಣಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರೊಡನೆ ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಮ,ಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುನಿ ಜಿನ ವಿಜಯ ಜಿಯು ಈ ಚಿತ್ರಪಟವು ಜಿನದತ್ತ ಸೂರಿಯ ಕಾಲದ್ದೇ ಇದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಅವನ ಜನ್ಮವು ವಿಸಂ. ೧೧೩೨ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗವಾಸವು ೧೨೧೧ ರಲ್ಲಿ ಆದದ್ದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ಉಪರ್ಯುಕ್ತ ಚಿತ್ರವು ಮಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಕ್ರಮಪುರದ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷಾಗ್ರಹಣದ ಕಾಲದ್ದಿರುವ ಸಂ,ಬವವಿದೆ. ಮುನಿ ಜಿನ ವಿಜಯ ಜಿಯಿಂದ ಜೈಸಲಮೇರದ ಜ್ಞಾನ ,ಬಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾಷ್ಠ ಚಿತ್ರ ಪಟದ

ಶೋ,ದವಾಗಿದೆ. ಇದು ಮೂವತ್ತು ಇಂಚು ಉದ್ದ ಮತ್ತು ಮೂರು ಇಂಚು ಅಗಲವಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಾದಿದೇವಸೂರಿ ಮತ್ತು ಆಚಾರ್ಯ ಕುಮುದಚಂದ್ರರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವಿಧ ಘಟನೆಗಳ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಶ್ರೀ ಸಾರಾ,ಬಾಯಿ ನವಾಬರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ೧೨ ನೆಯ ಶತಮಾನದ

ಒಂದು ಕಾಷ್ಟ ಪಟವಿದೆ. ಅದು ಎಂಟುಮತ್ತು ಇಂಚು ಉದ್ದ ಎರಡು ಪೂರ್ಣಾಂಕ ಮೂರು ನಾಲ್ಕನೇ ಇಂಚು ಅಗಲವಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭರತ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಯುದ್ಧದ ವರ್ಣನೆಯು ಚಿತ್ರಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆನೆ,ಹಂಸ, ಸಿಂಹ , ಕಮಲಪುಷ್ಪ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿವೆ. ವಿ.ಸಂ. ೧೪೫೭ ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಸೂತ್ರಕೃತಾಂಗವೃತ್ತಿಯ ತಾಡಪತ್ರೀಯ ಪ್ರತಿಯ ಕಾಷ್ಟ ಪಟವು ೩೪ ೧/೨ ಇಂಚು ಉದ್ದ ಮತ್ತು ೩ ಇಂಚು ಅಗಲವಾಗಿದ್ದು, ಮಹಾವೀರ ಜಿನ ಘಟನೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಂ.೧೪೨೫ ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಲಾ ಎಂಬದರ ಕಾಷ್ಟ ಪಟವು ೩೫ ೧/೪ ಇಂಚು ಉದ್ದ ಮತ್ತು ೩ ೧/೪ ಇಂಚು ಅಗಲವಿದೆ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನ ಜೀವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾಷ್ಟ – ಚಿತ್ರಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅದೇ ಪಶ್ಚಿಮ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಅವುಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ.

ವಸ್ತ್ರದ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಕಲೆ :-

ವಸ್ತ್ರದ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯುವ ಕಲೆಯು ಭಾರತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದೆ. ಪಾಲಿ ಗ್ರಂಥಹಾಗೂ ಜೈನ ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿಇದರ ಅನೇಕ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಲಭಿಸುತ್ತವೆ ಮಹಾವೀರನ ಶಿಷ್ಯ, ಮತ್ತು ತರುವಾಯದ ವಿರೋಧಿ ಮಂಖಲಿ ಗೋಶಾಲನ ತಂದೆ, ದೀಕ್ಷೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಗೋಶಾಲ ಇವರು ಚಿತ್ರ ಪಟವನ್ನು ತೋರಿಸಿ,ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ವಸ್ತ್ರವು ಬಹು ನಶ್ವರ ದ್ರವ್ಯವು. ಅದರಿಂದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಇದರ ಬಹಳ ಪ್ರಾಚೀನ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕೂಡ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆಚೆಯ ಅನೇಕ ಜೈನ ವಸ್ತ್ರಪಟಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ ಚಿಂತಾಮಣಿಎಂಬಹೆಸರಿನ ಒಂದು ವಸ್ತ್ರಪಟವು ೧೯ ೧/೨ ಇಂಚು ಉದ್ದ ಹಾಗೂ ೧೭ ೧/೨ ಇಂಚು ಅಗಲವಿದ್ದು, ವಿ.ಸಂ. ೧೪೧೧ ರಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೫೪) ನಿರ್ಮಾಣವಾದುದ್ದು, ಬಿಕಾನೇರ ನಿವಾಸಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಅಗರಚಂದ ನಾಹಟಾ ಇವರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿಪದ್ಮಾಸನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಅವನ ಯಕ್ಷ – ಯಕ್ಷಿಣಿಯಾದ ಧರಣೇಂದ್ರ – ಪದ್ಮಾವತಿ ಹಾಗೂ ಚೌರಿಯನ್ನು ಬೀಸುವವು ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ವೈರಾಟ್ಯ – ದೇವಿಹಾಗೂ ಇಬ್ಬರು ಗಂಧರ್ವರನ್ನೂ ಸಹ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆಳಗೆ ತರುಣ ಪ್ರಭಾಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಅವನ ಇಬ್ಬರು ಶಿಷ್ಯರ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಇಂಥದೇ ಒಂದು ಮಂತ್ರ ಪಟವು ಶ್ರೀ ಸಾರಾಭಾಯಿ ನವಾಬರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಹಾವೀರನ

ಪ್ರಧಾನ ಗಣಧರನಾದ ಗೌತಮ ಸ್ವಾಮಿಯು ಕಮಲಾಸನದ ಮೇಲೆ ವಿರಾಜಮಾನವಾದುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವನ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಮುನಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆ. ಮಂಡಲದ ಹೊರಗಡೆ ಅಶ್ವಾರೂಢ ಕಾಲಿ ಹಾಗೂ ಭೈರವ ಹಾಗೂ ಧರಣೇಂದ್ರ – ಪದ್ಮಾವತಿಯರ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಸಹ ಇವೆ. ಈ ಚಿತ್ರ ಪಟವು ಭಾವದೇವ ಸೂರಿಗಾಗಿ ವಿ.ಸಂ. ೧೪೧೨ ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಜೈನ ವಸ್ತ್ರ ಪಟವು ಡಾ. ಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿರುವ ಇದೆ. ಅದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕನುಸಾರ ೧೬ ನೆಯ ಶತಮಾನದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಡಾ. ಮೋತೀಚಂದನ ಮತಕ್ಕನುಸಾರ ಅದು ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ್ದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಪಟದ ಎಡ ಮಗ್ಗಲಿನಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನ ಸಮವಸರಣದ ರಚನೆಯಿದೆ. ಇದರ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಯಕ್ಷ – ಯಕ್ಷಿಣಿಯರಲ್ಲದೆ ಓಂಕಾರದ ಐದು ಆಕೃತಿಗಳು ಇವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಚಂದ್ರಕಲೆಯ ಆಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಆಸೀನವಾದ ಬಹುಂತರ ಐವರು ಸಿದ್ಧರು ಹಾಗೂ ಸುಧರ್ಮ ಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ನವಗ್ರಹಗಳ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಪಟದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಧ್ವಜಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಶಿಖರಬದ್ಧ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮಂದಿರವು ಶತ್ರುಂಜಯ ಪರ್ವತದ ಮೇಲಿನದಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅನುಮಾನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಐದು ಸಿದ್ಧರ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಐವರು ಪಾಂಡವರದಾಗಿದೆ. ಇವರು ಶತ್ರುಂಜಯ ಗಿರಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಸ್ತ್ರ ಪಟಗಳು ಲಭಿಸಿವೆ. ಇವುಗಳ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಉಪಾಸನಾ ಮತ್ತು ಋದ್ಧಿ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೆಯೂ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಇವುಗಳ ಮಹತ್ವವು ಬಹಳವಿದೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಇತಿಹಾಸ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕಲೆಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಇದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಮೌಲಿಕ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಪುಷ್ಟಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಈ ಧರ್ಮದ ಆಧಾರ – ಭೂಮಿಯು ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಶಿಯ ವಾತರಸನಾ ಮುನಿಯ ಹಾಗೂ ಅವನ ಸಾಧನೆಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವು ಬರುತ್ತದೆ. ಅವನು ವೈದಿಕ

ಖ ಷಿಗಳಿಂಡ ಬಿನ್ನ ಹಾ ೂಶ್ರವ ಣ ಮು ನಿ ಳಿಯ ಅಬಿನ್ನ ಮಿದು ಪ್ರಾವ ಾಣಿ ವಾಗು ತ್ತ ಡಿ. ಕೀಶಿ ಮ ತ್ತು ಆದಿ ತೀರ್ಥವಾ ಕರ ಖ ಸ್ಬಡಿಪ ರಲ್ಲಿ ಏಕತ್ವ ವನ್ನೂ ಸಹ ಹಿಂದೂ ಮ ತ್ತು ಜೈನ ತ್ರ ರಣಗ ಳು ಸಿದ್ಧ ಗೊಳಿಸು ತ್ತ ವಿ

ಕೋಸಲದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಈ ಶ್ರವ ಣ ದರ್ಶನ ಪೂ ರ್ವದ ಕಡೆಗೆ ಮಿಥ ಮತ್ತು ಮ ಗಧ ಅದರಂತೆ ಪಶ್ಚಿಮ ದ ಕಡೆಗೆ ತಕ್ಷ ಶಿ ಹಾಗ ೂ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ದವರೆಗೆ ಪಸ ರಿಸಿತ್ತು. ಅದು ಅಂತಿಮ ತೀರ್ಥಂಕರ ಮಹಾವೀರ ನಿಂದ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಆರನೆಯ ಶ ತಮಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸ್ವರ ೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅವನ ಅನು ಯಾ ಯಿ ಗಳಿಂದ ಅಖಿಲ ದೇಶ ವ್ಯಾಪಿಯಾ ಾಯಿ ತು. ಅದು ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉತ್ತ ರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ರಾಜವಂಶ ಗಳನ್ನು ಬಹು ಜನ ಸಮಾಜವನ್ನೂ ಪ್ರಭಾವಿ ಗೊಳಿಸಿತು. ತನ್ನ ಆಂತರಿಕ ಗುಣಗಳ ಫಲ – ಸ್ವ ರ ೂಪವಾಗಿ ಅದು ಅವಿಚಿನ್ನ ಧಾರಾವಾಹಿ ರೂಪದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ದೇಶ ದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವ ವನ್ನು ಸು ರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದೆ.

ಜೈನ ದರ್ಶನ ಕಳೆದ ಮ ೂರು ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭೂಮಿಕೆ, ನೈತಿಕ ವಿಶ್ವಾಸ, ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಉಪಯುಕ್ತತೆ ಮತ್ತು ಸಮತೋಲ ದೃಷ್ಟಿ ಈ ಆಂತರಿಕ ಗುಣಗಳ ಬಲದಿಂದ ಈ ದೇಶ ದ ಜನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ನಿಂತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಜಡ ಚೈತನ್ಯ ತತ್ವಗಳ ಸತ್ತೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಜಡದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣತೆ, ಪರಮಾತ್ಮತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿಶ್ವ ದ ಅನಾದಿ – ಅನಂತ ಪ್ರ ವಾಹ ದಲ್ಲಿ ಜಡ ಚೇತನ ರ ೂಪ ದ್ರವ್ಯಗಳ ನಾನಾ ರ ೂಪ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳ ವಿಕಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಈಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನೂ ಆಧೀನತೆಯನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಲ್ಲ. ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವ ತತ್ವಗಳ ಪರಿಣಾಮೀ ನಿತ್ಯತ್ವ ಗುಣಗಳಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತ ವಿಕಾರ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸದ ಗುಟ್ಟನ್ನು ತಿಳಿದು, ತಿಳಿಸಿಕೊಡ ಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.